

SKÖTSELPLAN
2005-12-16

Dnr: 5114-11331-2005

Länsstyrelsen
Örebro län

Michael Andersson
Direkt: 019-19 35 60
michael.andersson@t.lst.se

Skötselplan för naturreservatet Vissbodamon i Askersunds kommun

Föregående skötselplan utarbetad inom Länsstyrelsen under perioden 1975-1983 av Gunnar Hallin och fastställd 1984.

Föreliggande skötselplan utarbetades inom Länsstyrelsen under 2005 av Michael Andersson och fastställdes 2005-12-16 av enhetschef Magnus Eklund.

1. Syfte

Syftet med naturreservatet Vissbodamon är att bevara områdets landformer, vegetation och flora. Särskild uppmärksamhet ska ägnas fortlevnaden av mosippa, backsippa och cypresslummer, varvid försök med markberedning kan bli aktuella för att underlätta mosippans fortplantning. Vidare är syftet att underlätta för besökare att uppleva områdets natur på ett för naturmiljön skonsamt sätt.

2. Områdesbeskrivning

2.1 Administrativa data

Objektnamn	Naturreservatet Vissbodamon
RegDOS-id	185
Skyddsform	Naturreservat
Beslutsdatum	1962-03-20 beslut om fridlysning (3,5 ha); 1978-11-15 beslut om ändrad avgränsning; 1984-03-16 beslut om utvidgning (9 ha) samt fastställande av nya föreskrifter.
Län	Örebro län
Kommun	Askersunds kommun
Församling	Lerbäck
Naturgeografisk region	Skogslandskapet i Tiveden-Tylöskogen-Kolmården
Ekonomiskt kartblad	09581
Markslag	Skogsmark
Naturtyper	Tallhed
Prioriterade bevarandevärden	Landformer, vegetation och flora
Markägare	Enskild och Sveaskog AB
Förvaltare	Länsstyrelsen

2.2 Natur och vegetation

Området ligger omedelbart väster om Hallsbergsåsens isälvsdelta vid Åsbro. Kring deltat och åsen finns vidsträckta och delvis mäktiga sandavlagringar, som här i sydvästra delen av den sk Vissbodamon av vinden omlagrats till dynen. I områdets södra del finns en ost-västlig utsträckt, upp till 12 m hög dyn. Norr och söder om denna dyn är dynerna mindre utpräglade och har formen av mer eller mindre rundade, låga kullar, flertalet något utsträckta i riktning ONO-VSV. Den stora dynen är i båda ändarna skadad av täktverksamhet. Den oskadade delen är ca 260 m lång.

Hela området är bevuxet med tallskog med mer eller mindre stark inblandning av gran och ställvis litet björk. I norr (den tidigast skyddade delen av reservatet, 1962) och söder (stora dynens krön och sydsida) finns utpräglad tallhed med renlav, ljung och mossor. I mellanområdet finns skog med ett rikare inslag av ris, huvudsakligen blåbär och lingon, men i den lägre och fuktigare västra delen av mellanområdet även med arter som odon, skvattaram och blåtåtel.

År 1963 fanns inom den ursprungliga reservatsytan i norr 150 plantor av mosippa (B. Fredriksson muntl.), som 1983 hade minskat till ett femtiotal plantor (Länsstyrelsen 1984b). Vid återbesök under perioden 2002-2005 har endast två-tre plantor återfunnits. Mosippan förekom tidigare även sparsamt i områdets sydöstra del, tillsammans med backsippa. I denna del av naturreservatet har såvitt känt ingen av arterna återfunnits på 2000-talet. Den sistnämnda arten fanns även längs den stora dynens sydsida.

I reservatets nordväst-del fanns tidigare även ett litet bestånd av cypresslummer (eller mellanlummer?) som ej återfunnits på senare år. Ett litet bestånd av mellanlummer har nyligen hittats strax norr om reservatsgränsen och den tidigare lokalen (Å. Lindström muntl.). Cypresslummer växer i kraftledningens väster om reservatsgränsen (KG Nilsson muntl.) Enligt ArtDatabanken är cypresslummer en art som "förekommer i tidiga successionsstadier av sandig eller grusig, torr och öppen tallskog och den luxurierar efter bränder. Den behöver mycket ljus." (Aronsson 1999)

Förutom täkter har ingrepp skett i form av kraftledningar som korsar stora dynens västra och östra del. Den västra kraftledningsgatan bildar större delen av reservatets västgräns. En jordkabel för teleändamål löper diagonalt (SV-NO) genom reservatets mellersta del. I öster begränsas reservatet av riksvägen. Det delvis svagt fuktiga mellanområdet har dränerats mot väster med ett grunt dike.

2.3 Bevarandevärden

Biologiska bevarandevärden

Mosippa, backsippa, cypresslummer och mellanlummer är idag mer hotade än vid det ursprungliga reservatets bildande 1962. Mosippa, cypress- och mellanlummer är nationellt rödlistade (Gärdenfors 2005). Mosippan har gått starkt tillbaka såväl i reservatet som i Örebro län och i landet som helhet. Även backsippan, cypress- och mellanlummer minskar starkt och de kan vara utgångna ur reservatet. Det skyddade området är dock lämpligt för att försöka öka populationerna av arterna och/eller återintroducera dem. Reservatet har varit en lämplig biotop och kan sannolikt med adekvat skötsel bli det igen.

Geologiska bevarandevärden

De väl utbildade flygsanddynerna utgör ett lättfattligt pedagogiskt exempel över hur vinden kan skapa landformer i ett floddelta. Som minnesmärken över tiden för inlandsisens avsmältning berättar de även en del av naturlandskapets historia.

Bevarandevärden för friluftslivet

Ett flitigt nyttjat motionsspår som löper mellan Lindtorp och Östansjö går genom reservatet.

Upplevelsen av en relativt opåverkad tallhed med dess typiska flora och vegetation kan inte längre upplevas på många platser i länet.

2.4 Allmän målsättning

Områdets naturvärden, främst de botaniska och geologiska, ska bevaras och om möjligt ökas. Som ett led i detta kommer avbränning av mark att tillämpas på mindre ytor i den norra delen av reservatet och ökning av antalet plantor av mosippa och backsippa eftersträvas genom inplantering och sådd av frön. Cypresslummer/mellanlummer gynnas genom bränning och kan förhoppningsvis av egen kraft återkolonisera reservatet från närliggande växtplatser.

Skötseln av skogen och befintligt motionsspår ska anpassas efter denna målsättning. Utanför kraftledningsgatorna ska en relativt öppen och ljus skog eftersträvas, med de variationer som betingas av exposition och avstånd till grundvattnet. Täta bestånd med unga träd ska undvikas.

Skötseln inriktas sammanfattningsvis på att tillhandahålla biotoper med lämpliga ljus- och konkurrensförhållanden för de mest skyddsvärda arterna, samt att aktivt öka dessa arters populationer.

2.5 Principer – skogsskötsel

Skogsbruket inom reservatet ska ske med iakttagande av förlängd omloppstid och med tall som helt dominerande trädslag. Inom tallhedsdelarna ska, utom allra närmast riksvägen, endast ett mindre antal unga granar få förekomma under tallarna. Genom upprepade gallringar och ljushuggningar ska förutsättningar skapas för förnygring under skärm eller i mindre luckor i bestånden. Vid dessa åtgärder ska små behandlingsenheter eftersträvas för att åstadkomma så stor variation som möjligt i reservatets skogsbestånd. De svagt fuktiga delarna, vilka inte kan koloniserats av de särskilt skyddsvärda arterna, kan skötas utan särskild hänsyn till dessa, men även där bör förnygringen ske utan hyggen. Vid skötseln gäller inom hela reservatet att smärre, normala skador på vegetationssvålen, t ex i samband med uttransport av timmer, inte behöver repareras utan kan vara till fördel för mosippans spridning inom området.

2.6 Principer – anordningar för besökare

Reservatet är utsatt för ett ganska starkt slitage och nedskräpning, dels genom passerande motionsspår, dels genom parkeringsplatsens läge intill en livligt trafikerad riksväg. Dessutom hör några av de växter som särskilt avses att skyddas till de arter som ofta utsätts för uppgrävning för inplantering i trädgårdar. Av dessa skäl bör anordningar för besökare här tonas ned jämfört med större och mindre känsliga reservat.

2.7 Källor

- Aronsson, M. (red.) 1999. *Rödlistade kärlväxter i Sverige - Artfakta*. Vol.1. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Länsstyrelsen i Örebro län, 1962. Länsstyrelsens i Örebro län resolution i nedannämnda ärende rörande fridlysning av naturminne; given Örebro slott i landskansliet den 20 mars 1962. IIR-15/61.
- Länsstyrelsen i Örebro län, 1978. Ändrad avgränsning av naturreservatet Vissbodamon (T89). Beslut. Dnr: 11.111-2193-78.
- Länsstyrelsen i Örebro län, 1984a. Kungörelse om utvidgning av naturreservatet Vissbodamon i Askersunds kommun. Örebro läns författningssamling. 18FS 1984: 18.
- Länsstyrelsen i Örebro län, 1984b. Skötselplan för naturreservatet Vissbodamon. Upprättad av Gunnar Hallin. Fastställd 1984-03-16.
- Gärdenfors, U. (red.) 2005. *Rödlistade arter i Sverige 2005*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

3. Skötselområden med mål och åtgärder

Reservatet är indelat i 3 skötselområden, med utgångspunkt från den skötsel som ska genomföras:

1. Barrskogen
2. Kraftledningsgatorna
3. Anordningar för besökare

3.1 Skötselområde 1: Barrskogen

Beskrivning

Huvudsakligen talldominerad barrskog på sandmark. Den plana marken kallades i den förra skötselplanen för lavrik tallhed, men idag dominerar de allmänna skogsmossorna väggmossa och husmossa i bottenskiktet. Renlavarna synes vara på tillbakagång. Mosippa förekommer i nordöst nära reservatsgränsen.

Mål

Skogen ska vara tämligen gles och luckig och rikligt med ljus ska nå marken. Skogen ska brukas genom gallring, plock- eller luckhuggning. Det är önskvärt att lavrik tallhed som vegetationstyp återskapas på plan mark. Mosippa ska förekomma rikligt i den norra delen.

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- mosippa förekommer med minst 250 "vuxna" plantor,
- mosippa föryngrar sig självt, utan stöd från frösådd / plantering,
- cypress- och mellanlummer förekommer i reservatet,
- renlavar täcker en fjärdedel av bottenskiktets yta.

Skötselåtgärder

Skogen plockhuggs, luckhuggs och/eller gallras vid behov. Minst 25 kvadratmeter av bottenskiktets vegetation bränns per tvåårsperiod, huvudsakligen i den norra delen av reservatet. Insåning och / eller inplantering av odlade mosippeplantor utförs till dess ovan nämnda bevarandemål uppnåtts.

3.2 Skötselområde 2: Kraftledningsgatorna

Beskrivning

Två breda kraftledningsgator huvudsakligen bevuxna med ljung. Den ena löper över en gammal sandtäkt. Båda korsar den stora sanddynen i områdets södra del. Backsippa har tidigare förekommit på dynen i båda kraftledningsgatorna och även mellan dem.

Mål

Marken är öppen sandig ljunghed, som mest mycket glest bevuxen med sly och unga barrträd. Bacsippa växer i båda kraftledningsgatorna.

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- bacsippa förekommer med minst 50 plantor,
- bacsippa föryngrar sig självt, utan stöd från frösådd / plantering,
- cypress- och mellanlumner förekommer i reservatet.

Skötselåtgärder

Ljungen i kraftledningsgatorna röjs ned och bränns upp i gatorna för att skapa brända ytor och utrymme för bacsippa. Inledande skötselinsatser utförs successivt 2007-2010 och i samband därmed frösådd och / eller inplantering av bacsippa. Därefter utförs röjning och bränning vart femte-tionde år efter behov. Insåning och / eller inplantering av odlade bacsippeplantor utförs till dess ovan nämnda bevarandemål uppnåtts.

3.4 Skötselområde 3: Anordningar för besökare

Anordningarna omfattar en parkeringsplats och en informationstavla i reservatets norra ände, samt en stigslinga som samtidigt utgör del av ett längre motionsspår från Åsbro.

Mål

Besökare ska kunna ta sig runt i området till fots för att bese flora och landformer. De ska även få information om reservatets syfte, naturvärden, skötsel och föreskrifter.

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- 1,1 km uppmärkt och framkomlig stigslinga,
- parkeringsplats med plats för 4 bilar,
- en informationstavla i anslutning till parkeringsplatsen.

Skötselåtgärder

Ledmarkeringar underhålls. Parkering och informationstavla underhålls. Vid behov utförs städning.

4. Övrigt

4.1 Förvaltning och tillsyn

Reservatets förvaltning sker i samråd mellan förvaltaren och berörda ägare till mark och kraftledning. Förvaltaren svarar för städning och renhållning i terrängen, samt utövar tillsyn över reservatet i fråga om skötselåtgärder och föreskrifter. Vissa delar av förvaltningen kan även utföras av entreprenörer som utses av Länsstyrelsen.

4.2 Anordningar vid jakt

I samband med jakt som innefattar reservatsområdet är det inte tillåtet att där uppföra jaktorn. Markeringar i terrängen ska vara temporära och möjliga att avlägsna efter jakten.

4.2 Reservatsgränsmarkeringar

Reservatets gränsmarkeringar ska underhållas i enlighet med Naturvårdsverkets anvisningar.

5. Uppföljning

5.1 Uppföljning av skötselåtgärder

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av genomförda skötselåtgärder sker i slutet på varje år, de år då åtgärder har genomförts. Den som Länsstyrelsen anlitat för en skötselåtgärd ansvarar för dokumentation av vad som genomförts och när det gjorts.

5.2 Uppföljning av bevarandemål

Räkning av antalet plantor av mosippa och backsippa utförs varje år till dess bevarandemålet är nått och därefter vart tredje år. Föryngringen av mosippa och backsippa kontrolleras varje år till dess bevarandemålet är nått och därefter vart tredje år. Renlavarnas utbredning följs upp 2010 och därefter vart sjätte år.

6. Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Skötselåtgärd	När	Prioritet	Finansiering
Bränning av botten-skiktet på minst 20 kvm skogsmark	2006 och därefter 20 kvm / två årsperiod	1	Reservatsanslag
Röjning och bränning av ljungen i kraftledningsgatorna	Successivt 2008-2012 och därefter vart 5:e-10:e år	1	Reservatsanslag
Frösådd / plantering av mosippa	Årligen till dess behovet upphör	1	Reservatsanslag
Frösådd / plantering av backsippa	Årligen till dess behovet upphör	1	Reservatsanslag
Avverkning av träd	Vid behov	2	Markägare eller reservatsanslag
Underhåll av stigmarkeringar, infotavla och p-plats, samt städning	Vid behov	1	Reservatsanslag
Uppföljning av skötselåtgärder	Efter åtgärd	1	Reservatsanslag
Uppföljning av bevarandemål för mo- och backsippa	Varje år tills målet är nått och därefter vart 3:e år	1	Reservatsanslag eller floraövervakning
Uppföljning av bevarandemål för renlavsvegetation	2010 och därefter vart 6:e år	2	Reservatsanslag
Uppföljning av gränsmarkering	Var 6:e år	1	Reservatsanslag

Bilaga 1.

Föreskrifter för naturreservatet Vissbodamon

Föreskrifter angående inskränkning i markägares och annan sakägares rätt att förfoga över fastighet inom reservatet

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och författningar skall förbud gälla att:

1. bedriva täkt eller annan verksamhet som förändrar områdets topografi eller landskapets allmänna karaktär,
2. anordna upplag annat än tillfälligt för skogsbrukets behov,
3. anlägga väg, stig eller parkeringsplats,
4. dra fram mark- eller luftledning,
5. uppföra byggnad eller annan anläggning,
6. utföra maskinell markberedning eller på annat sätt skada områdets ytformer,
7. avverka eller utföra annan skogsvårdande åtgärd utöver vad som framgår av fastställd skötselplan.

Ovanstående föreskrifter skall inte utgöra hinder mot underhåll och upprustning av befintliga kraft och teleledningar.

Föreskrifter angående mark- och annan sakägares skyldighet att tåla visst intrång

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken förpliktas tåla att de åtgärder vidtas inom området som framgår av skötselplan för det utvidgade naturreservatet.

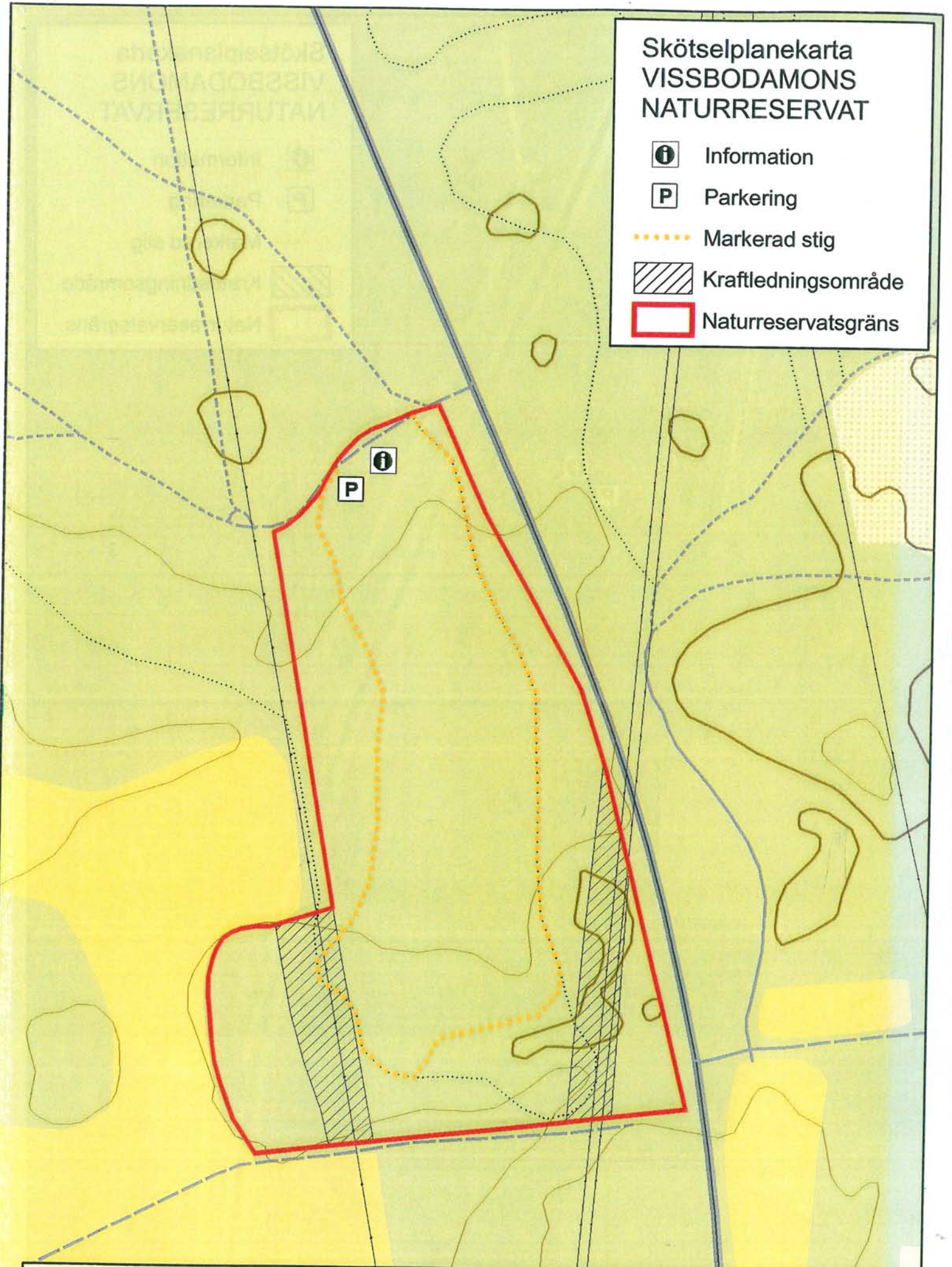
Föreskrifter om vad allmänheten har att iakttaga inom reservatet

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och förordningar skall förbud gälla att:

1. göra upp eld,
2. göra åverkan på mark- och ytformer,
3. plocka blommor eller eljest genom plockning, frötäkt eller uppgrävning skada områdets växter,
4. framföra motorfordon annat än på anvisad parkeringsplats och angiven tid på dygnet,
5. tälta eller ställa upp husvagn över natt,
6. rida eller cykla,
7. anbringa tavla, plakat, affisch, skylt, inskrift eller därmed jämförlig anordning,
8. anordna orienteringskontroller eller snitslade spår.

Skötselplanekarta VISSBODAMONS NATURRESERVAT

- Information
- Parkering
- Markerad stig
- Kraftledningsområde
- Naturreservatsgräns

Skötselplanekarta VISSBODAMONS NATURRESERVAT

- Information
- Parkering
- Markerad stig
- Kraftledningsområde
- Naturreservatsgräns

